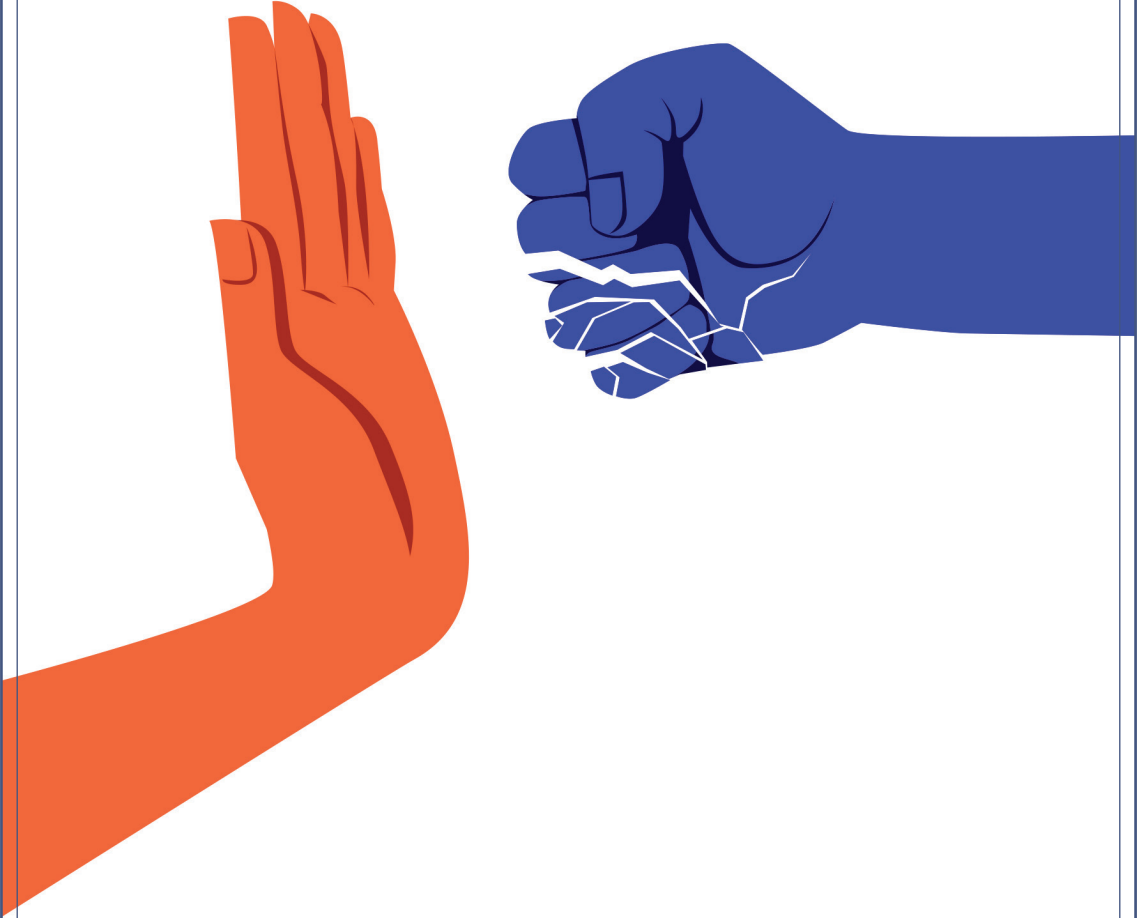

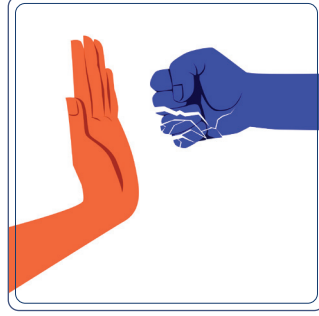
KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE YÜKSELTİLEN CEZALAR VE ISRARLI TAKİP SUÇU

MERT H. AKGÜN

SETA | ANALİZ

MAYIS 2022 · SAYI 372

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE YÜKSELTİLEN CEZALAR VE ISRARLI TAKİP SUÇU

MERT H. AKGÜN

COPYRIGHT © 2022

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7712-92-7

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
İSTATİSTİKLER IŞIĞINDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET	8
TÜRKİYE’NİN KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE ADLİ MÜCADELESİ	10
YENİ YASA TEKLİFİ	13
SONUÇ VE ÖNERİLER	18

YAZAR HAKKINDA

MERT H. AKGÜN

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde almıştır. Yüksek lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde "2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası TBMM'nin Yürütmeyi Denetim Araçları" başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. Araştırma alanları arasında hükümet sistemleri, yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme, yasama faaliyetleri, yargı reformu ve insan hakları yer almaktadır.

ÖZET

Bu analizde kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve sebepleri istatistikler ışığında ortaya konulurken şiddetle mücadelenin ceza hukuku ayağı son kanun teklifi bağlamında incelenmektedir.

Kadına yönelik şiddet veya genel olarak şiddet meselesi Türkiye ve dünyanın karşılaştığı en ciddi sorunların başında gelir. Kadını, şiddete maruz kalan diğer kişi veya grupların arasında öne çıkaran başlıca iki husus şiddetin kadını sırf kadın olduğu için –cinsiyete dayalı olarak– hedef alması ve çarpıcı boyuttaki yaygınlığıdır. Dünya çapında 15 yaş ve üstü her üç kadından biri hayatlarında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Diğer bir ifadeyle 736 milyon insanı doğrudan mağdur eden ve tüm insanların yarısı için potansiyel tehdit oluşturan bir problemden söz edilmektedir. Söz konusu yaygınlık Türkiye için de söz konusudur.

Bu kadar geniş çaplı ve aktüel bir sorunla etkili şekilde mücadele edebilmek için çok boyutlu bir stratejiye ihtiyaç vardır. Sosyal dönüşüm, ceza hukuku ve kolluk/idari tedbirler bu stratejinin temel sütunları olmalıdır. Kadına yönelik şiddetin esas sebebinin sosyokültürel normlar olduğu dikkate alındığında sorunun nihai çözümünün de toplumsal dönüşümle sağlanacağı açıktır. Bununla birlikte yüzyıllar boyunca oluşmuş sosyal olguların bugünden yarına ortadan kaldırılamayacağı da bir o kadar aşikardır. İşte bu aşamada cezai tedbirler bir taraftan kadına yönelik şiddete karşı gereken hızlı reaksiyonu ve caydırıcılığı sağlayabilecek bir taraftan da toplumsal dönüşüm için teşvik edici/zorlayıcı bir rol üstlenebilecektir.

Bu analizde kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve sebepleri istatistikler ışığında ortaya konulurken şiddetle mücadelenin ceza hukuku ayağı son kanun teklifi bağlamında incelenmektedir. Bu çerçevede 2005'ten bu yana cinsel dokunulmazlığa ve hayata karşı suçlara ilişkin hapis cezalarında gerçekleşen değişime dikkat çekilmektedir. Ardından bahse konu yasa teklifinin getirdiği cezalarda ağırlaştırma ve takdiri indirim sebepleri ele alınmaktadır. Son olarak ise ısrarlı takip suçu (*stalking*) ve yasa teklifinin bu eylem için öngördüğü yeni düzenlemenin etkinliği tartışılmaktadır.

GİRİŞ

Şiddet “kişinin kendisine, başka bir kişi, grup ya da topluluğa yönelik yaralama, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu ve yoksunlukla sonuçlanan veya ciddi oranda sonuçlanma ihtimali bulunan fiziksel güç kullanımı veya kullanma tehdidi” olarak tanımlanır.¹ Meşru müdafaa ve devletin hukukla sınırlı şiddet kullanma tekeli dışındaki bütün şiddet eylemleri yasalar tarafından yasaklandığı için şiddet kullanımı farklı suç türlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Deneyebilir ki şiddet içerikli fiillere yer vermeden bir ceza kanunu hazırlamak mümkün değildir. Bu yönüyle şiddet bireyin maddi ve manevi varlığını hedef alarak toplumsal düzen ve tekamülü tehdit eden büyük bir sosyal sorundur.

Kadına yönelik şiddet, kadını sırf kadın olduğu için hedef alması sebebiyle şiddet türleri arasında öne çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet kavramı “kadınlara özel hayatlarında ya da toplum içerisinde fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar veya acı veren ya da verme ihtimali bulunan cinsiyete dayalı olarak her türlü eylem, eylem tehdidi, zorlama ve keyfi biçimde özgürlükten yoksun bırakma” olarak

tanımlanır.² 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da kadına yönelik şiddete ilişkin benzer bir tanım yapmaktadır:

Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eder.

Dolayısıyla eylemin kişi sırf kadın olduğu için gerçekleştirilmesi veya kadını cinsiyeti sebebiyle ayrımcılığa uğratan bir nitelikte olması ve fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar doğurabilecek her türlü saldırı veya tehdit kadına yönelik şiddeti oluşturur.

İSTATİSTİKLER İŞİĞİNDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadına yönelik şiddeti öne çıkaran bir diğer husus da küresel çaptaki yaygınlığıdır. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre dünyada 15 yaş ve üstü her üç kadından biri hayatında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye’deki kadınların fiziksel veya cinsel şiddetle karşılaşma oranı ise yüzde 38’dir.³ Kadına yönelik şiddetin yaygınlığını artıran hususların başında şiddetin kadınlara en yakın olan kişiler-

2 BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge (m. 1) için bkz. “Declaration on the Elimination of Violence against Women”, United Nations The Office of the High Commissioner for Human Rights, 20 Aralık 1993, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>, (Erişim tarihi: 17 Nisan 2022).

3 *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: 2015), s. 83.

1 “Violence: A Public Health Priority: WHO Global Consultation on Violence and Health”, World Health Organization, (1996).

den, eş ve partnerlerinden kaynaklanıyor olması gelir. Sadece 2018'de 15-49 yaş aralığında bulunan her yedi kadından biri birlikte oldukları eş ya da partnerleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.⁴

Ülke bazında bakıldığında ise BM'nin 2020'ye ait bir çalışmasına göre son on iki ay içerisinde fiziksel şiddete uğramış kadın oranının en yüksek seviyede olduğu ilk üç ülke Afganistan (yüzde 45,8), Gine (yüzde 40,2) ve Doğu Timor'dur (yüzde 33,1). Cinsel şiddette ise Kiribati (yüzde 33,7), Vanuatu (yüzde 33) ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti (yüzde 19,9) ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'deki oranlar ise fiziksel şiddet için yüzde 8, cinsel şiddet için yüzde 5'tir. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde şiddet oranlarının dünyanın diğer bölgelerine göre çok daha düşük seyrettiği görülmektedir.⁵

Kadına şiddetin en trajik şekli olan kadın cinayeti olgusu ise genel itibarıyla kadınların cinsiyetlerinden ötürü öldürülmeleri olarak tanımlanır. Kadın cinayetlerinin eş şiddeti, namus cinayetleri, silahlı çatışmalarda kadınların hedef alınması ve toplumsal cinsiyete dayalı cinayetler gibi on bir farklı formu vardır.⁶ Kadınları hedef alan şiddetin çoğunlukla aile fertlerinden ve özellikle eş ve partnerlerden kaynaklandığı bilinmektedir. BM verilerine göre 2020'de her 11 dakikada bir kadın partneri veya aile mensubu tarafından öldürülürken hayatını kaybeden 81 bin kadının yüzde 58'inin faili yine partnerleri veya aile üyeleri olmuştur.⁷ Mağdur kadınlar ile

failler arasındaki yakın ilişki ve mahremiyet hem şiddetin neticelerini ağırlaştırmakta hem de kadınları şiddete karşı daha savunmasız kılmaktadır. Aynı zamanda yabancı kişilerden gelen şiddete kıyasla mücadele edilmesini de güçleştirmektedir.

Farklı kıtalar arasında her bir milyon kadın nüfusuna düşen kadın cinayeti sayıları incelendiğinde en yüksek sayı 27 ile Afrika'da ve en düşük sayı ise 7 ile Avrupa'da gerçekleşmiştir.⁸ 2021'e ilişkin İçişleri Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) resmi verileri baz alındığında Türkiye'deki her bir milyon kadın nüfusuna düşen kadın cinayeti sayısı ise 7,9'dur.⁹

Kadına yönelik şiddeti doğuran sebeplere bakıldığında ise eğitim düzeyinin düşüklüğü, alkol ve madde bağımlılığı, çeşitli psikiyatrik hastalıklar ve failin aile içi şiddete maruz kalması¹⁰ gibi etkenlerin varlığı tespit edilse de bir sosyokültürel kod olarak nesilden nesile aktarılan erkeklerin kadın üzerinde tahakküm/egemenlik kurma isteği ve şiddetin makul bir çözüm yöntemi olarak görülmesinin¹¹ kadına yönelik şiddeti besleyen kök sebep olduğu söylenebilir.¹² Dolayısıyla kadına yönelik şiddetle mücadelenin en

8 "Killings of Women and Girls by Their Intimate Partner or Other Family Members", United Nations Office on Drugs and Crime, (2021), s. 4, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/UN_BriefFem_251121.pdf, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2022).

9 "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)", Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2021), s. 22, <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Nisan 2022).

10 Kadınlara fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin yüzde 40'ının ve cinsel şiddet uygulayan erkeklerin yüzde 46'sının annesi, babasının şiddetine maruz kalmıştır. Bkz. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, s. 103.

11 Kültürel-geleneksel değerler bakımından meşru bir amaç söz konusu olduğunda şiddet toplumdaki pek çok birey için normalleşebilmektedir. Bkz. Muharrem Kılıç, "Yasal Koruma ve Güvence Sistemleri Açısından Şiddetin Hukuksal Çerçevesi", *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 132, (2013), s. 6.

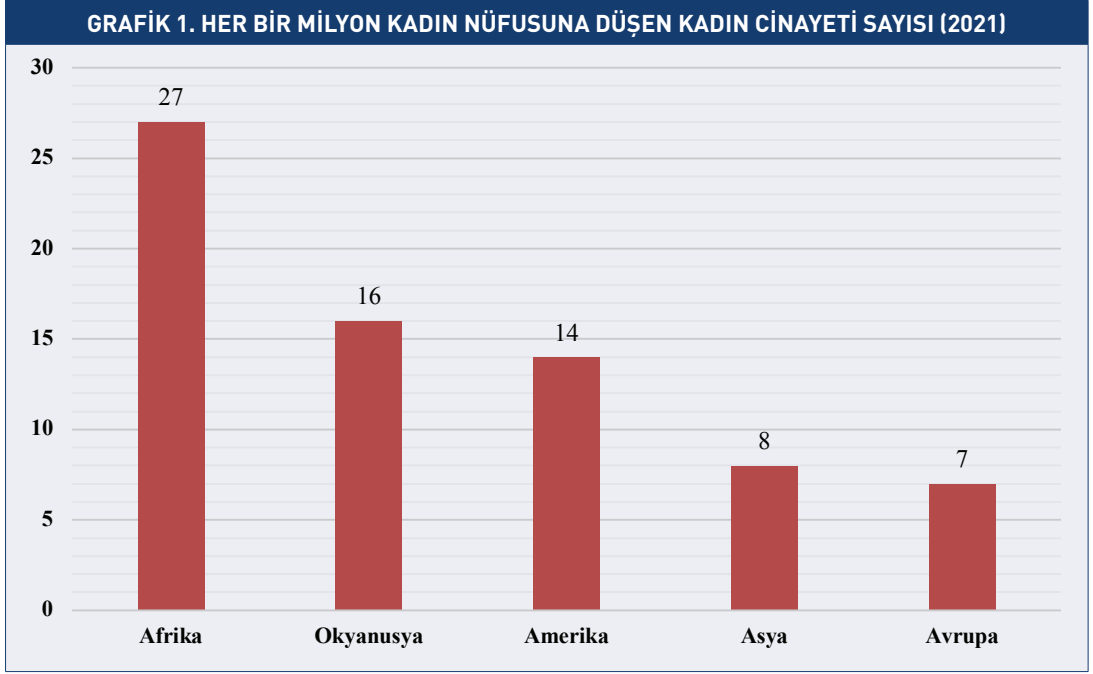
12 "Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu", TBMM, (Mart 2022), s. 230-231, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss315.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Nisan 2022).

4 "Facts and Figures: Ending Violence Against Women", United Nations Women, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures#notes>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2022).

5 "The World's Women 2020: Trends and Statistics", United Nations, <https://worlds-women-2020-data-undesa.hub.arcgis.com>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2022).

6 "Femicide", European Institute for Gender Equality, <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1128>, (Erişim tarihi: 16 Nisan 2022); "Symposium on Femicide: A Global Issue that Demands Action", United Nations, <https://www.unodc.org/unodc/en/ngos/DCN5-Symposium-on-femicide-a-global-issue-that-demands-action.html>, (Erişim tarihi: 16 Nisan 2022).

7 "Facts and Figures: Ending Violence Against Women".

Kaynak: "Killings of Women and Girls by Their Intimate Partner or Other Family Members", United Nations Office on Drugs and Crime, (2021).

temel bileşenlerini sosyal ve psikolojik sahada atılacak adımlar oluşturmaktadır.

Bununla birlikte şiddet eylemlerinin minimize edilmesinde daha tali bir rolü olsa da hukuki tedbirler de bir koruma mekanizması olarak önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Sorunun ivedi müdahale gerektiren yıkıcılığı karşısında kolluk tedbirleri ve cezai müeyyideler ihtiyaç duyulan acil koruyuculuk ve caydırıcılığı sağlayabilir. Diğer bir ifadeyle kadına karşı şiddet sorununa nihai çözüm sosyopsikolojik sahada yürütülecek çalışmalar sayesinde sağlanabilecekken kısa vadede hızlı müdahale için hukuki önlemlere başvurmak şarttır. Öte yandan şiddet probleminin psikolojik ve sosyolojik çözümüne dönük çalışmalar ne kadar başarılı olursa olsun diğer suç türlerinde olduğu gibi şiddeti bütünüyle ortadan kaldıramaz. İşte bu noktada idari ve cezai tedbirler bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak için devreye girmelidir.

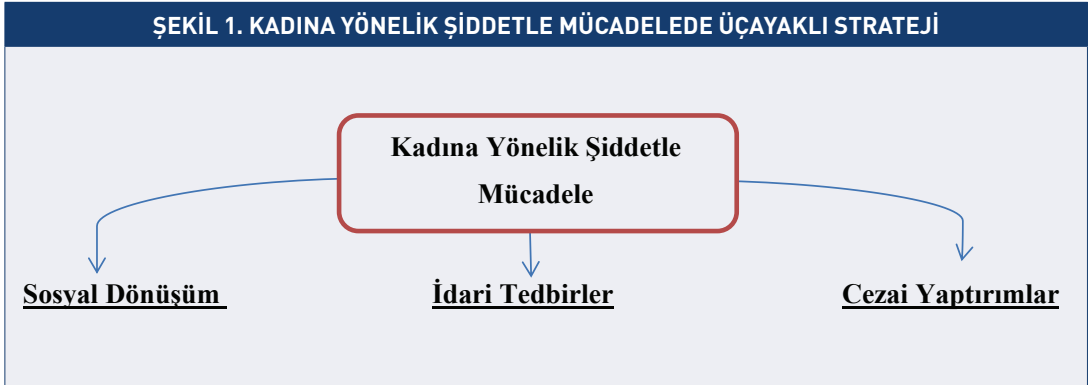
TÜRKİYE'NİN KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE ADLI MÜCADELESİ

Türkiye'nin son dönemde kadına yönelik şiddetle mücadelesinde üçayaklı bir strateji benimsediği görülmektedir. Bunlar: i) sosyal dönüşümü sağlamaya dönük atılan adımlar, ii) şiddete uğramış veya şiddete maruz kalma riski bulunan kadınları korumaya yönelik idari tedbirler ve iii) nihayet caydırıcılığı ve ıslahı sağlama amaçlı ceza hukuku müeyyideleridir.

Hukuki düzenlemeler bakımından anayasal düzeyde atılan en önemli adım ise Anayasa'nın 10. maddesinde 2004'te ve 2010'da yapılan değişikliklerle devletin kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapmasının önünün açılmasıdır.

Esasen caydırıcılık ceza hukukunun temel işlevlerinden birisidir. Bunu sağlamanın en önemli aracı suç karşılığında infaz edilmesi öngörülen

ŞEKİL 1. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE ÜÇAYAKLI STRATEJİ

TABLO 1. 2005 SONRASI CEZA İNFAZ SÜRELERİNDE YAŞANAN ARTIŞLAR

Suç	2005 Öncesi İnfaz Süresi	2005 Sonrası İnfaz Süresi
Kasten öldürme	9 yıl 7 ay	24 yıl
Kasten yaralamanın nitelikli hali	2 yıl 8 ay	5 yıl 4 ay
Cinsel saldırı	2 yıl 9 ay	8 yıl
Cinsel istismar	4 yıl	10 yıl 8 ay
Uyuşturucu madde ticareti	1 yıl 8 ay	6 yıl 8 ay
Nitelikli dolandırıcılık	10 ay	2 yıl 8 ay

cezanın miktarıdır. Türkiye’de bu bağlamda 2005 öncesi Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) oldukça yetersiz bir tablonun olduğu görülmektedir.

Bazı ağır suçlar bakımından eski ceza ve ceza infaz kanunu ile 2005’te yürürlüğe giren yeni ceza ve ceza infaz kanunu arasındaki farklılıklar Tablo 1’de gösterilmiştir.¹³ Buna göre özellikle kadına yönelik şiddeti ilgilendiren öldürme, ağır yaralama ve cinsel suçlarda –kamuoyundaki yaygın kanının aksine– önemli ceza artışları sağlanmıştır.¹⁴ Bunun yanında özellikle bir dönem çok daha yaygın bir olgu olan töre sebebiyle kadın cinayeti işlenmesine karşı töre saiki ile öl-

13 “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Komisyon Görüşmeleri”, TBMM Adalet Komisyonu, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2528, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020), s. 12.

14 Ayrıca cinsel suçlar eski TCK’da toplumsal düzene karşı işlenen suçlar altında düzenlenirken yeni TCK’da yerinde bir vurguyla kişiye karşı işlenen suçlar kısmı altında ele alınmıştır.

dürme suçu ağırlaştırıcı sebep kabul edilmiş ve bu suç için ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörülmüştür.¹⁵ 2005’ten sonra da caydırıcılık ve suçu önlemeye dönük düzenlemelerin hayata geçirilmesine çeşitli suç tipleri özelinde devam edilmiştir. Bu bağlamda Meclis, çocuğun cinsel istismarı, cinsel taciz ve yaralama suçlarının ceza infaz sürelerinde önemli artışlar gerçekleştirmiş; kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarının boşanılan eşe karşı işlenmesi halinde verilecek hapis cezalarını da artırmıştır.

Cinsel saldırı suçunun nitelikli haline (m. 102/2)¹⁶ verilecek hapis cezasının alt sınırı 7 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Çocuğun cinsel is-

15 29/6/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanun.

16 Cinsel saldırı suçunun vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesini ifade eder ve cezada ağırlaştırma sebebidir.

TABLO 2. SON YILLARDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET İÇEREN BAZI SUÇLARIN ALT SINIRLARINDA YAPILAN CEZA ARTIRIMLARI

Cinsel saldırı	7 yıldan 12 yıla
Çocuğun cinsel istismarı	8 yıldan 16 yıla Çocuk on iki yaşından küçükse 18 yıla
Cinsel istismar sonucu çocuğun ölümüne sebebiyet verilmesi	Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası (Asgari infaz süresi 30 yıldan 39 yıla)
On beş yaşını bitirmiş çocukla rızaya dayalı cinsel ilişkide bulunma	6 aydan 2 yıla Failin mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunuyorsa 1 yıldan 10 yıla
Boşanılan eşin kasten öldürülmesi	Müebbet hapis cezasından ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına
Boşanılan eşe karşı eziyet	2 yıldan 3 yıla
Canavarca hisle kasten yaralama (m. 86)	1 yıldan 2 yıla

tismarı suçunun nitelikli haline (m. 103/2)¹⁷ verilecek hapis cezasının alt sınırı 8 yıldan 16 yıla çıkarılmıştır. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması halinde ise bu cezanın alt sınırı 18 yıla yükseltilmiştir. Çocuğun cinsel istismar sonucu ölümüne sebebiyet verilmesi halinde (ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum olan) hükümlünün cezaevinde geçireceği asgari infaz süresi 30 yıldan 39 yıla çıkarılmıştır. Benzer şekilde cebir, tehdit ve hile olmaksızın on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunma suçuna verilecek hapis cezasının alt sınırı 6 aydan 2 yıla yükseltilmiştir. Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın alt sınırı 1 yıldan 10 yıla, üst sınırı ise 4 yıldan 15 yıla yükseltilmiştir.

Ayrıca 14 Nisan 2020’de kabul edilen Kanun¹⁸ ile yaralamanın canavarca hisle (örneğin

17 Çocuğun cinsel istismarı suçunun vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesini ifade eder ve cezada ağırlaştırma sebebidir.

18 14.4.2020 tarih ve 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun hakkında ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Mert Hüseyin Akgün, “İnfaz Reformu Neler Getiriyor?”, *SETA Perspektif*, Sayı: 270, (Nisan 2020).

yüze kezzap atmak suretiyle) işlenmesi kasten yaralama suçunun nitelikli halleri (TCK, m. 86/3) arasına alınmıştır. Böylece kasten yaralama suçu (örneğin eşe karşı) canavarca hisle ve mağdurun yüzünde sürekli değişikliğe ya da duyularından/organlarından birinin işlevinin yitirilmesine yol açacak şekilde işlenmişse verilecek hapis cezasının üst sınırı 13,5 yıldan 18 yıla çıkarılmıştır.

Görüldüğü üzere son yirmi yıl içerisinde kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla cezalar bazı suçlarda üç kata kadar olmak üzere artırılmıştır. Cezaların alt veya üst sınırları ile infaz süreleri yükseltilmiştir. Yalnızca cezalarla yetinilmemiş, başta 6284 sayılı Kanun olmak üzere hayata geçirilen çok sayıda hukuki düzenlemeyle kadınların güvenliğinden toplumsal hayattaki temsiline kadar uzanan kapsamlı bir reform süreci yürütülmüştür. Kuşkusuz tüm bu adımların arkasındaki temel itici güç kadının sosyal pozisyonuna ilişkin yaşanan zihniyet dönüşümü olmuştur. Önümüzdeki dönemde yapılacak iyileştirmelerin boyutunda da bu motivasyon kaynağının siyaset kurumuna vereceği yön belirleyici olacaktır.

YENİ YASA TEKLİFİ

Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) Genel Kurul aşamasında bulunan Kadına ve Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Teklifi'nde¹⁹ ise cezai tedbirler bakımından doğrudan etkin uygulamayı hedefleyen farklı bir aşamaya geçilmektedir. On yedi madde-lik teklifteki kadına yönelik şiddet düzenlemeleri üç başlıkta toplanabilir: Teklifin getirdiği yeniliklerden ilki belli suçların kadına karşı işlenmesi halinde daha ağır cezalar öngörmesidir. İkincisi kadınların fiziken takip edilmesi veya istemediği halde aranması, mesaj atılması gibi hususlar için ısrarlı takip adıyla yeni bir suç oluşturulmasıdır. Üçüncü olarak da kamuoyunda tepki uyandıran “iyi hal” ya da daha doğru bir isimlendirmeyle “taksiri” indirim sebeplerinin gerekçelendirilmesine ve keyfiliğin önlenmesine matuf bir düzenleme yapılmaktadır.²⁰

CEZALARIN ARTIRILMASI

Teklifin en çok dikkat çeken yönlerinden birisi Türk ceza hukukunda ilk kez mağdurun kadın olmasının cezada ağırlaştırma sebebi olarak öngörülmesidir. Buna göre kasten öldürme suçunda failin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılması için mağdur kadının gebe olması şartı aranmayacak, suçun sadece kadına karşı işlenmiş olması yeterli görülecektir. Bunun infaz açısından önemi ise hükümlünün “iyi halli” bile olsa cezaevinde geçireceği asgari sürenin ağırlaştırılmış müebbet hapis infaz rejimi altında 24 yıldan 30 yıla çıkarılmasıdır.

19 Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4290) ve ilgili TBMM Komisyon Raporları için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr//sirasayi/donem27/yil01/ss323.pdf>, (Erişim tarihi: 23 Nisan 2022).

20 Teklifte birlikte getirilmek istenen bir diğer düzenleme ile ısrarlı takip, çocukların cinsel istismarı ve kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence ve eziyet suçlarında mağdurlara istemeleri halinde baro tarafından ücretsiz avukat görevlendirilmesi sağlanacaktır. Bu hüküm hak arama hürriyetini güçlendirici niteliği sebebiyle isabetlidir.

Kasten basit yaralama suçunda²¹ ise mağdurun kadın olması durumunda verilecek hapis cezasının alt sınırı 4 aydan 6 aya yükseltilmektedir. Kadına karşı “insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak fiiller” (işkence suçu)²² uygulanması halinde verilecek hapis cezasının alt sınırı 3 yıldan 5 yıla çıkarılmaktadır. Eziyet suçunda mağdurun kadın olması halinde ise ceza alt sınırı 2 yıldan 2 yıl 6 aya yükseltilmektedir.

Yasa teklifi kadına yönelik şiddetle ilgili tutuklamanın kolaylaştırılması, taksiri indirimin sınırlandırılması, cezaların artırılması ve ısrarlı takip suçunun ihdası yönleriyle uygulamaya tesir etme amaçlı düzenlemeler öngörmektedir.

Teklifle, TCK'da yer alan kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet ve tehdit suçları bakımından mağdurun kadın olması hali cezayı ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilecektir. Ayrıca kadına karşı işlenen kasten yaralama suçuyla daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla bu suç, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde sayılan katalog suçlar arasına alınmaktadır. Böylece kasten yaralama suçunun kadına karşı işlenmesi ve kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delillerin bulunması durumunda sanık, kaçma veya delilleri değiştirme şüphesi olmasa dahi tutuklanacak ve tutuklu olarak yargılanacaktır.²³ Bu da mağduru suçludan korumaya ve

21 Yaralamanın mağdur üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olmasını ifade eder (TCK, m. 86/2).

22 TCK, m. 94.

23 Mert Hüseyin Akgün, “Kadına Yönelik Şiddetle Topyekun Mücadele”, *Sabah*, 16 Nisan 2022.

caydırıcılığı sağlamaya dönük bir düzenleme olarak değerlendirilebilir.

Burada tartışılacak hususlardan birisi ağırlaştırıcı sebeplerin salt cinsiyete dayalı olarak belirlenmesinin Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine bir aykırılık teşkil edip etmeyeceğidir. Esasen eşitlik ilkesi herkesin mutlak anlamda aynı hukuki muameleye tabi tutulmasını gerektirmez. Maddi anlamda eşitlik olarak ifade edilen "eşitlik" anlayışına göre ancak aynı hukuki durumda olan, benzer özellikler taşıyan kişiler eşittir. Buna karşın farklı durumda olan kişilere farklı kurallar öngörülmesi "eşitlerin eşitliği" anlamındaki eşitlik ilkesinin bir sonucudur.²⁴

Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarına göre farklı durumlarda bulunan kişiler arasında "haklı nedenler"e dayanarak farklı uygulamalar yapılması eşitlik ilkesine aykırı olmayacaktır. Bu açıdan mesele ele alındığında kadınların cinsiyet temelli suçlara maruz kalma bakımından erkeklerle aynı durumda (eşit) olmadıkları tartışma götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla teklif, zaten mevcut olan bir eşitsizliği gidermeyi amaçlayan bir düzenleme olarak görülmelidir. Ayrıca Anayasa'nın 10. maddesinde 2004'te ve 2010'da yapılan değişikliklerle devletin kadın-erkek eşitliğini hayata geçirmeye dönük alacağı tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı da belirtilmiştir.

"İYİ HAL" İNDİRİMLERİNE YENİ ÖLÇÜTLER

Teklifin getirdiği düzenlemelerden birisi de kamuoyunda bilinen adıyla "iyi hal indirimleri" ile ilgilidir. TCK cezanın bireyselleştirilmesi amacıyla "Takdiri İndirim Nedenleri" başlığını taşıyan 62. maddesinde hakime "failin geçmiş, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yar-

gılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususları" göz önüne alarak cezada altıda bir oranında indirim yapma yetkisi tanımlanmıştır. Teklif ise takdiri indirimde keyfi uygulamaların önüne geçmek için failin duruşmada mahkemeye pişman olduğunu göstermeye dönük şekli tutum ve davranışlarının indirim nedeni olarak dikkate alınmayacağını ve mahkemelerin yapacakları takdiri indirimi gerekçelendirmelerini öngörmektedir. Teklifin kabul edilmesi halinde ilgili madde şu şekilde olacaktır:

Takdiri İndirim Nedenleri

Madde 62

- (1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, 25 yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadar indirilir.
- (2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmiş, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki *pişmanlığını gösteren* davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri göz önünde bulundurulabilir. *Ancak failin duruşmadaki mahkemeyi etkilemeye yönelik şekli tutum ve davranışları, takdiri indirim nedeni olarak dikkate alınmaz.* Takdiri indirim nedenleri kararda gerekçeleriyle gösterilir.

Yasa koyucuyu bu düzenlemeyi yapmaya iten sebepler teklifin gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır:

Pek çok olayda takdiri indirim nedenlerinin varlığını ortaya koyan sebepler belirlenmeden ve yeterince gerekçelendirilmeden indirim uygulanabildiği görülmektedir. Diğer taraftan, failerin duruşmada pişmanlık göstergesi sayılamayacak salt indirim almaya yönelik bir takım şekli davranışlarla mahkemeyi etkilemeye çalıştıkları da gözlemlenmektedir. Yine, takdiri indirim nedenlerine ilişkin düzenlemenin ucunun açık olduğu ve

²⁴ Anayasa Mahkemesi, E. 1988/7, K. 1988/27, Karar Tarihi: 27 Eylül 1988.

bunun keyfi uygulamalara sebebiyet verdiği yönünde eleştiriler de dile getirilmektedir. Bazı somut olaylarda takdiri indirim nedenlerinin uygulanmasının kamu vicdanını yaraladığı görülmüştür.²⁵

Aslında getirilmek istenen her iki düzenlemenin de mevcut hükümlerle pekala karşılanabileceğini söylemek mümkündür. Zira Anayasa'nın 141. maddesine göre mahkemelerin tüm kararları zaten gerekçeli olarak yazılmak mecburiyetindedir. Ayrıca mevcut madde hakimlerin takdiri indirim yaparken sanığın şekli davranışlarını dikkate almasına da cevaz vermemektedir. Ancak uygulamada gerekçeli karar hakkına yeterince riayet edilmediği için yasa koyucunun gerekçeli karar zorunluluğunu takdiri indirim bağlamında tekrar vurgulamak istediği anlaşılmaktadır.

Takdiri indirim ya da diğer adıyla iyi hal indirimlerindeki uygulamada karşılaşılan esas sorunun indirimlerin gerekçelendirilmemesi ve kararlar arasında bir standardın oluşturulmaması olduğu belirtilmektedir.²⁶ Bu çerçevede gerekçelendirme vurgusu olumlu görülmeyle birlikte problemin Hakim ve Savcılar Kurulunun (HSK) denetimi ve Yargıtayın içtihat oluşturması gibi yargı içi kurum ve mekanizmalarla aşılması daha sağlıklı sonuç verecektir.

ISRARLI TAKİP SUÇU

İngilizcesi *stalking* olan ve Türkçe literatüre “ısrarlı takip” olarak geçen bu fiil; mağduru huzurunu kaçırarak şekilde takip etme ve iletişim kurmaya zorlama anlamına gelir. Nispeten yeni bir suç tipi ve taciz suçunun özel bir formu olmasıyla birlikte ısrarlı takibin yaygın şekilde iş-

lendiği görülmektedir. ABD’de kadınların yüzde 31,2’si yaşamlarında en az bir kez ısrarlı takiple karşılaşmaktadır.²⁷ Avustralya’da kadınların yüzde 32,4’ü, İngiltere’de yüzde 23’ü,²⁸ Almanya’da yüzde 19’u²⁹ ısrarlı takibe maruz kalmaktadır. Türkiye’de ise kadınların yüzde 27’si ısrarlı takip eylemiyle hayatları boyunca en az bir kez karşılaşmaktadır.³⁰ İsrarlı takip, mağdurun hayatını en az fiziki şiddet kadar travmatize etme potansiyeline sahiptir. Araştırmalar ısrarlı takip mağdurlarının depresyon, anksiyete, uyku ve sosyal kaygı bozukluğu gibi rahatsızlıkları diğer insanlara göre çok daha sık şekilde yaşadığını göstermektedir.³¹ Diğer taraftan ısrarlı takip çoğunlukla kadına yönelik fiziki şiddetle neticelenen katastrofik sürecin başlangıcını teşkil etmektedir.³²

İsrarlı takip mağdurun hayatını en az fiziki şiddet kadar travmatize edebilir ve şiddet hatta cinayetle sonuçlanan vakaların pek çoğunda saldırı öncesi safhayı oluşturur.

ABD’de ısrarlı takibe maruz kalanların cinayetle karşı karşıya gelme riskleri toplumun geri

27 Bu oran erkeklerde yüzde 16,1’dir. Bkz. Sharon G. Smith, Kathleen C. Basile ve Marcie-jo Kresnow, *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2016/2017 Report on Stalking*, (National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, Atlanta, Georgia: 2022) s. 3.

28 Suzan van der Aa, *Stalking in the Netherlands: Nature and Prevalence of the Problem and the Effectiveness of Anti-Stalking Measures*, (Maklu Pub, Antwerpen: 2010), s. 51.

29 Deborah F. Hellmann ve Kliem Sören, “The Prevalence of Stalking: Current Data from a German Victim Survey”, *European Journal of Criminology*, Cilt: 12, Sayı: 6, (2015), s. 710.

30 *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, s. 118.

31 Eric Blaauw, Frans W. Winkel, Ella Arensman, Lorraine Sheridan ve Adrienne Freetve, “The Toll of Stalking: The Relationship between Features of Stalking and Psychopathology of Victims”, *Journal of Interpersonal Violence*, Cilt: 17, Sayı: 1, (2002), s. 58.

32 Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi’nin genel gerekçesi için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss323.pdf>, s. 9, (Erişim tarihi: 24 Nisan 2022).

25 Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi’nin genel gerekçesi için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss323.pdf>, s. 9, (Erişim tarihi: 24 Nisan 2022).

26 Ersan Şen, “TCK ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”, Hukuki Haber, 23 Mart 2022, <https://www.hukukihaber.net/tck-ve-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifi-makale,9825.html>, (Erişim tarihi: 22 Nisan 2022).

kalanından iki yüz kat daha yüksektir.³³ Eş veya partnerleri tarafından ısrarlı takibe uğrayan kadınların yine aynı failer tarafından ayrıca fiziksel bir saldırıya uğrama oranı ise yüzde 81'dir.³⁴ Yine öldürülen kadınların yüzde 75'i ve öldürülmesine teşebbüs edilen kadınların yüzde 85'i saldırıdan önceki bir yıl içerisinde aynı failer tarafından ısrarlı takibe maruz kalmıştır.³⁵ Nitekim İngiltere, ABD (tüm eyaletlerinde), Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İspanya gibi pek çok ülkede ısrarlı takip eylemi münhasır bir suç olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla daha vahim suçların meydana gelmesini engellemek için failin henüz ısrarlı takip safhasındayken tespit edilip cezalandırılması ve rehabilite edilmesi³⁶ önem taşımaktadır. Bugün yaygın şekilde kabul edildiği üzere cezalandırmanın en önemli işlevi failin ıslahı ve topluma yeniden kazandırılmasıdır.³⁷ Bu bağlamda ısrarlı takip suçu için cezaların caydırıcılığını sağlamanın yanında suçun tekrarını önleme maksadıyla failerin rehabilitasyonu yoluna da gidilmelidir. Bu hapis cezası ve rehabilitasyon programından oluşan karma uygulama kadına yönelik diğer şiddet suçlarına da teşmil edilebilir.

Nihayet bahse konu teklifle Türkiye'de de ısrarlı takip ayrı bir suç haline getirilmektedir.

33 J. Reid Meloy, "Stalking: An Old Behavior, a New Crime", *Psychiatric Clinics of North America*, Cilt: 22, Sayı: 1, (1999), s. 92.

34 Patricia Tjaden ve Nancy Thoennes. "Stalking in America: Findings from the National Violence against Women Survey", National Institute of Justice Centers for Disease Control and Prevention, (Nisan 1998), s. 2, <https://www.ojp.gov/pdffiles/169592.pdf>, (Erişim tarihi: 20 Nisan 2022).

35 Judith M. Mcfarlane, Jacquelyn C. Campbell, Susan Wilt, Carolyn J. Sachs, Yvonne Ulrich ve Xiao Xu, "Stalking and Intimate Partner Femicide", *Homicide Studies*, Cilt: 3, Sayı: 4, (1999), s. 311.

36 İsrarlı takipte bulunan kişilere dönük özelleştirilmiş bir rehabilitasyon programı suçlunun ıslahı ve suçun önlenmesi bakımından faydalı olabilir. İngiltere'de ısrarlı takip failerine (*stalker*) dönük bir psikoterapi programı yürüten Dr. Kirsty Butcher'ın psikolojik tedavi sürecini tamamlayan 18 *stalker*'dan yalnızca ikisi yeniden suç işlemiştir. Bununla birlikte Butcher da hapis cezalarının caydırıcılık ve mağduru korunması bakımından işlevsel olduğunu belirtmektedir. Bkz. "Can Stalkers Be Rehabilitated?", BBC, 24 Şubat 2022.

37 Nur Centel, "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", *Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan*, (Dokuz Eylül Ü. Yayınları, İzmir: 2001), s. 356.

Teklifeye göre bir kişinin ısrarlı bir şekilde fiziki olarak takip edilmesi; telefon veyahut sosyal medya platformları gibi iletişim araçları, bilişim sistemleri ya da üçüncü kişileri kullanarak onunla temas kurmaya çalışılması ve bu suretle kişi üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına sebep olunması durumunda ısrarlı takip suçu oluşacaktır. Fii- lin ısrarlı olarak nitelendirilebilmesi için birden fazla kez gerçekleştirilmesi gerekir. Yasa teklifinde öngörülen yaptırım ise 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıdır:

Madde 123/A

(1) İsrarlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan faille 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Suçun;

a) Çocuğa ya da ayrılık kararı verilen veya boşandığı eşe karşı işlenmesi,

b) Mağdurun okulunu, iş yerini, konutunu değiştirmesine ya da okulunu veya işini bırakmasına neden olması,

c) Hakkında uzaklaştırma ya da konuta, okula veya iş yerine yaklaşmama tedbirine karar verilen fail tarafından işlenmesi halinde faille 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Bu maddede düzenlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır.

Suçun çocuğa, ayrılık kararı verilen veya boşanılan eşe karşı işlenmesi durumunda verilecek hapis cezasının süresi 3 yıla kadar çıkabilecektir. İsrarlı takip suçunun ciddi bir oranda eski eş veya partner tarafından işlendiği düşünüldüğünde cezada böylesi bir ağırlaştırmaya gidilmesi isabetlidir. ABD'de ısrarlı takip mağduru kadınların yüzde 43'ünün faili eski eş ya da partner iken Türkiye'de

bu oran yüzde 10'dur.³⁸ Kanun koyucu burada, ağırlaştırıcı sebebin yalnızca eski eş ile sınırlandırılması yerine suçun kadınları erkeklerden iki kat kadar daha fazla mağdur ettiğini göz önüne alarak kadına karşı işlenmesinin ayrıca bir ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmesi yoluna gidebilirdi.

Bir diğer ağırlaştırıcı sebep ise suçun mağdurun huzurunu bozmanın dışında okulunu, iş yerini veya konutunu değiştirmesine ya da okulunu veya işini bırakmasına yol açması durumudur. Bu halde failin alacağı hapis cezasının süresi 1 yıldan başlayıp 3 yıla kadar artabilecektir. Israrlı takip suçunun bu iki nitelikli halinde hapis cezasının üst sınırı 2 yılı geçeceği için tutuklama kararı verilebilir. Öte yandan önemle belirtmek gerekir ki failin ısrarlı takip esnasında gerçekleştirdiği eylemler tehdit, hakaret ve benzer suçları da teşkil ediyorsa fail bu suçlardan ötürü ayrıca cezalandırılacaktır.

Israrlı takip çok farklı taktik ve araçlar kullanılarak sayısız şekilde gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte kadınlara karşı en çok gerçekleştirilen eylemler şöyle sıralanabilir.³⁹

- İstenmediği halde telefonla arama, mesaj gönderme
- Fiziki olarak takip etme, izleme ve mağdura kendini gösterme
- İstenmediği halde sosyal medya aracılığıyla mesaj, fotoğraf veya e-posta gönderme
- İstenmediği halde çiçek, kart, mektup ve hediye gönderme

Teklifin ısrarlı takip suçunun oluşması için aradığı “fiziken takip, iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini ve üçüncü kişileri kullanma yöntemleri” en sık görülen ısrarlı takip eylemlerini kapsamaktadır. Kanun koyucunun kullanılacak

yöntemleri belirtmesi fakat fiil türlerini ayrıca sayarak sınırlayıcı (*tadadi*) bir sıralama yapmaması yerinde bir tercih olmuştur.

Maddede suçun oluşması için aranan mağdurun “ciddi anlamda huzursuzluk yaşaması” veya “güvenliğinden endişe duyması” unsurlarının hakimler tarafından somut olayda adaleti gerçekleştirecek biçimde yorumlanması önem arz etmektedir. Bu ölçütleri, somut olayın ve mağdurun özellikleri eşliğinde hakkaniyete uygun şekilde yorumlayacak bir yargı uygulaması hayata geçirilmelidir.

Önümüzdeki dönemde şiddete ve kadının sosyal konumuna ilişkin güçlü toplumsal talep siyaset kurumuna yön vererek yeni düzenleme ve reformları motive edecektir.

Israrlı takip suçu TCK'nın 123. maddesinde düzenlenen “kişilerin huzur ve sükununu bozma” suçuyla benzerlik gösterir. Gerçekten hükme göre “sırf huzur ve sükununu bozmak maksadıyla bir kimseye ısrarla telefon edilmesi, gürlütü yapılması ya da aynı maksatla hukuka aykırı başka bir davranışta bulunulması halinde, mağdurun şikayeti üzerine faile 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası verilir”. Ancak ısrarlı takipte 123. maddeden farklı olarak failin “huzur ve sükununu bozma” gibi özel bir kast taşıması aranmamaktadır. Israrlı takip suçunda failin genel bir kastla hareket etmesi ve eylemin sonucunda mağdurun huzursuzluk veya endişe taşıması yeterli görülmüştür. Bu bakımdan ısrarlı takibin kapsamı daha geniştir. Öte yandan kişilerin huzur ve sükununu bozma suçundan farklı olarak ısrarlı takipte mağdurun “ciddi anlamda huzursuzluk yaşaması” veya “güvenliğinden endişe duyması” kriterlerine yer verilmiştir. Bu sebeptendir ki ısrarlı takip için istenen ceza daha yüksektir.

38 Smith, Basil ve Kresnow, *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey*, s. 6; *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, s. 118.

39 Smith, Basil ve Kresnow, *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey*, s. 4; *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, s. 118.

Israrlı takibin doğurabileceği vahim sonuçlara yukarıda değinilmişti. Buna karşın suçun temel hali için öngörülen cezanın üst sınırı 2 yıl olduğu için verilecek hapis cezası ertelenebilecektir. Düzenlemenin özellikle kadına yönelik şiddeti önlemeyi ve caydırıcılığı hedeflediği göz önüne alınarak ısrarlı takibin kadına karşı gerçekleştirilmesi halinde verilecek cezanın ertelenmeyeceği hükmü öngörülebilirdi. Çünkü halihazırda kadına yönelik şiddetle ilgili en çok ihtiyaç duyulan husus cezasızlık algısını bertaraf etmektir. İtalyan ceza hukukçusu Beccaria'nın belirttiği gibi "suçları önleyen en önemli frenlerden biri cezaların ağırlığı değil cezaların kaçınılmaz olmalarıdır".⁴⁰

SONUÇ VE ÖNERİLER

2000'lerin başından itibaren yargı ve hukuk reformlarının en önemli başlıklarından birisini kadına karşı şiddetle mücadele oluşturmuştur. Bu sayede azımsanmayacak derecede bir mevzuat, doktrin ve sosyal farkındalık geliştirilmiştir. Bir yandan caydırıcılığı artırmak için cezaların alt ve üst sınırları ile infaz süreleri artırılırken diğer yandan yalnızca cezalarla yetinilmemiş, suçu önlemeye ve kadını suçludan korumaya yönelik çeşitli mekanizmalar geliştirilmiştir. Ayrıca kamuoyunda her geçen gün yükselen biçimde şiddete ve kadının sosyal statüsüne dair bir duyarlılık geliştiği de görülmüştür. Önümüzdeki süreçte bu güçlü toplumsal talep kaçınılmaz olarak siyaset kurumuna yön vererek yeni düzenleme ve reformlar için katalizör işlevi göreceklerdir.

Analizde ele alınan yasa teklifi kadına yönelik şiddetle ilgili tutuklamanın kolaylaştırılması, takdiri indirimin sınırlandırılması, cezaların artırılması ve ısrarlı takip suçunun ihdası yönleriyle uygulamaya tesir etme amaçlı düzenlemeler

⁴⁰ Cesare Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, çev. Sami Selçuk, (İmge Kitabevi, Ankara: 2004), s. 129.

öngörmüştür. Suçun kadına karşı işlenmesinin cezada ağırlaştırıcı sebep sayılması ve tutuklu yargılamanın önünün açılması Türkiye'de derin sosyokültürel temelleri bulunan kadına yönelik şiddetle mücadele için elzem tedbirlerdir.

Bu bağlamda özellikle hızla gelişen sosyal medya platformları vasıtasıyla yaygınlaşan ısrarlı takip eylemleri için ayrı bir suç düzenlemesi yapılması da önemli bir boşluğa cevap oluşturacaktır. Fakat caydırıcılığı sağlamanın yolu esas itibarıyla tutuklu yargılamadan değil hükmün gereğince infaz edilmesinden geçmektedir. Bu sebeple teklifin öngördüğü kadına karşı kasten yaralama ve ısrarlı takip de dahil olmak üzere bazı suçlar için verilen hapis cezaları erteleme kurumunun kapsamı dışında bırakılmalıdır. Ayrıca ısrarlı takip suçunun da aralarında olduğu kadına yönelik şiddet içeren suçlarda suçun tekrarını önleme amacıyla faillerin etkin bir rehabilitasyon programına tabi tutulması da gerekir.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise kadına yönelik şiddete dair adli verilerin resmi makamlarca sarıh, ayrıntılı ve mutlak biçimde paylaşılması gerekliliğidir. Bu sağlandığı takdirde bilimsel araştırmalar doğru bilgiye erişebilirken medya ve toplum da sorunun gelişimini periyodik olarak izleyebilecektir. Kamuoyu duyarlılığının yükseltilmesi ise daha şeffaf ve hesap verebilir bir kamu otoritesini ve bu da en nihayetinde başarılı uygulamaları beraberinde getirecektir.

Kadına yönelik şiddet sorununun yakıcılığı Türkiye'nin bu meseleyi bir varoluşsal tehdit olarak görmesi ve ona göre aksiyon almasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda ceza hukuku, idari tedbirler ve sosyal dönüşüm alanlarında çok boyutlu bir mücadele verilmesi şarttır. Kadına yönelik şiddetin sebepleri incelendiğinde sadece kadına yönelik olanla sınırlandırılmadan bir olgu olarak şiddetin tamamen toplum hayatından çıkarılmasına dönük bir stratejiye gereksinim duyulduğu görülmektedir. Zira kadına yönelik şid-

det vakalarının temelinde erkeklerin yetiştirilme tarzından şiddeti meşru bir çözüm yöntemi olarak kabul eden kültürel normlara kadar uzanan çeşitli sosyal faktörler yatmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede kalıcı kazanım bu etkenleri ortadan kaldırıp toplumsal dönüşümü sağlamakla gelecektir. Ceza yasaları da hem bu değişimi kolaylaştırmalı hem de sos-

yal dönüşümün tesis edilmesine kadar geçecek süreçte kadınların korunmasını sağlamalıdır. Etkin uygulandığı takdirde cezai tedbirler kadına yönelik şiddete karşı gereken hızlı ve caydırıcı reaksiyon için yeri doldurulamaz araçlardır. Alınan tedbirlerin sahada istenen sonuçları doğurması için yasama, kolluk ve yargının etkili bir iş birliği sergilemesi de şarttır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE YÜKSELTİLEN CEZALAR VE ISRARLI TAKİP SUÇU

MERT H. AKGÜN

SETA | ANALİZ

Kadına yönelik şiddet veya genel olarak şiddet meselesi Türkiye ve dünyanın karşılaştığı en ciddi sorunların başında gelir. Kadını, şiddete maruz kalan diğer kişi veya grupların arasında öne çıkaran başlıca iki husus şiddetin kadını sırf kadın olduğu için –cinsiyete dayalı olarak– hedef alması ve çarpıcı boyuttaki yaygınlığıdır. Dünya çapında 15 yaş ve üstü her üç kadından biri hayatlarında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Diğer bir ifadeyle 736 milyon insanı doğrudan mağdur eden ve tüm insanların yarısı için potansiyel tehdit oluşturan bir problemden söz edilmektedir. Söz konusu yaygınlık Türkiye için de söz konusudur.

Bu kadar geniş çaplı ve aktüel bir sorunla etkili şekilde mücadele edebilmek için çok boyutlu bir stratejiye ihtiyaç vardır. Sosyal dönüşüm, ceza hukuku ve kolluk/idari tedbirler bu stratejinin temel sütunları olmalıdır. Kadına yönelik şiddetin esas sebebinin sosyokültürel normlar olduğu dikkate alındığında sorunun nihai çözümünün de toplumsal dönüşümle sağlanacağı açıktır. Bununla birlikte yüzyıllar boyunca oluşmuş sosyal olguların bugünden yarına ortadan kaldırılamayacağı da bir o kadar aşikardır. İşte bu aşamada cezai tedbirler bir taraftan kadına yönelik şiddete karşı gereken hızlı reaksiyonu ve caydırıcılığı sağlayabilecek bir taraftan da toplumsal dönüşüm için teşvik edici/zorlayıcı bir rol üstlenebilecektir.

Bu analizde kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve sebepleri istatistikler ışığında ortaya konulurken şiddetle mücadelenin ceza hukuku ayağı son kanun teklifi bağlamında incelenmektedir. Bu çerçevede 2005'ten bu yana cinsel dokunulmazlığa ve hayata karşı suçlara ilişkin hapis cezalarında gerçekleşen değişime dikkat çekilmektedir. Ardından bahse konu yasa teklifinin getirdiği cezalarda ağırlaştırma ve takdiri indirim sebepleri ele alınmaktadır. Son olarak ise ısrarlı takip suçu (*stalking*) ve yasa teklifinin bu eylem için öngördüğü yeni düzenlemenin etkinliği tartışılmaktadır.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL